

Šiame numery:

Muz. Aleksandras Kučiūnas apie šių laikų muziką.
Antanas Maceina kalbasi su recenzentais.
Pabaltiečių grafikos ir skulptūros paroda New Yorke.
Vincas Trumpa apie Kušnerio knygą.
Henrikas Nagys prisijaukino sakalą Toronte.
Lietuvis aktorius vaidina poetą Rimbaud.
Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Ne suprasti, bet priprasti

Muziką A. Kučiūno žodis, tartas D. Lapinsko operinės vakaronės metu Jaunimo centro kavinėje, Chicagoj, š. m. gegužės mėn. 4 d.

Šių dienų kompozitorius turi tokia dilemą: rašyti muziką senam, tradiciniame stiliuje ir tuo būdu patenkinti daugumos klausytojų skonį arba eiti su laiko dvasia ir, naudojant naujesnę muzikos rašymo techniką, ieškoti kūrybinio individualumo, savitos muzikinės kalbos.

Pirmuoju atveju publika tikriausiai uždėtų štai tokia etiketę: malonu pasiklausyti, bet kažin kaip nereikšminga, nes visa jau girdėta ir pažįstama. Muziko, trokštančio sukurti ką nors naujo ir originalaus, laukia liūdnas likimas — jo kūrybinių pastangų iš viso nenorima klausyti. Dažnai juk ir girdime: "Nesuprantu ir tiek!"

Dėl to "nesuprantu" norėčiau keletą žodžių tarti. (Kadaise patis perėjęs modernaus meno pažinimo procesą, manau turįs šia šiek tiek patyrimo.)

Pirmiausia siūlyčiau žodį "supratimas" pakeisti pripratimu, nes supratimo daugiau reikalinga praėjus, o ne dabarties muzikai. — Štai, pvz., klausomės Beethoveno sonatos. Jos muzikos kalba ir stilius pažįstami, priprasti, tiksliai logiška Beethoveno temų ekspoziciją ir tų minčių vystymo būdą? Arba štai, ar tikrai suprantame komplikuoatą, įmantrią Bacho kompozicijų konstrukciją?.. Kažin, bet kadangi šios rūšies muzika esame daug kartų girdėję, tad nesipriešindami, nors kartais ir nuobodžiaudami, klausome.

Šiuolaikinė muzika reikalauja ne supratimo, bet atidos ir atviro, neįtaigoto klausytojo. Ji veikia tiesiogiai: be analitinio, be atmintinio klausymo, jįnai tiesiai spontaniškai veržiasi į klausytoją.

FILOSOFIJA KAIP SVARSTYBOS

ANTANAS MACEINA

Ne visada autoriui dera pačiam interpretuoti savo veikalus turinio atžvilgiu — jau vien dėl to, kad jo interpretacija nebūtinai yra teisingesnė, negu skaitytojo: autorius stovi arčiau savos minties, bet ne arčiau tiesos. Tai tinka tiek poezijai, tiek filosofijai. Tai tinka ir šio straipsnio autoriui, kurio knyga "Filosofijos kilmė ir prasmė" (Roma 1978) yra sulaukusi įvairių atsiliepimų ir net galybėjimosi tarp jos vertintojų (plg. dr. K. Girmius, "Aidai" 1978 m. nr. 2; Vincas Trumpa, "Metmenys" 1979 m. nr. 37; Dana Vasiliauskiene, "Draugas" 1979 m. nr. 105; santrumpas: A - Aidai, D - Draugas, M - Metmenys).

Be abejo, kad filosofinės knygos kritiko žodis būtų sveresnis, negu autoriaus, jis privala knyga ne santaukiškai atpasakoti ar savo išpučius papasakoti, o atkurti jos pagrindus, tuo įžvelgdamas bei atskleidždamas, kur yra likę plyšių ar padaryta nepateisinamų šuolių. Tačiau tai esti paprastai įmanoma tik tada, kai autorius ir skaitytojas išsities taškai sutampa ar bent glaudžiai susiliecia. Esant pagrindams kitokiems ar net priešingiems, nyksta galimybė savo "priešininką" suprasti. Sakysim: jei sutiktume su V. Trumpa, kad "filosofuoti reikiama... mokėti gyventi ir mirti ne tik su Dievu, bet ir be Dievo" (M.p. 176), tai juk savaime būtų aišku, jog "mokėjimas" gyventi ir mirti su Dievu vargiai ar susilietų su "mokėjimu" gyventi ir mirti be Dievo: šiu dviejų "mokslų" pagrindai būtų priešingi ir todėl prasilenktų vienas su kitu. "Mokėjimas" mirti su Dievu negalėtų būti mastas vertinti "mokėjimui" mirti be Dievo ir atvirkščiai.

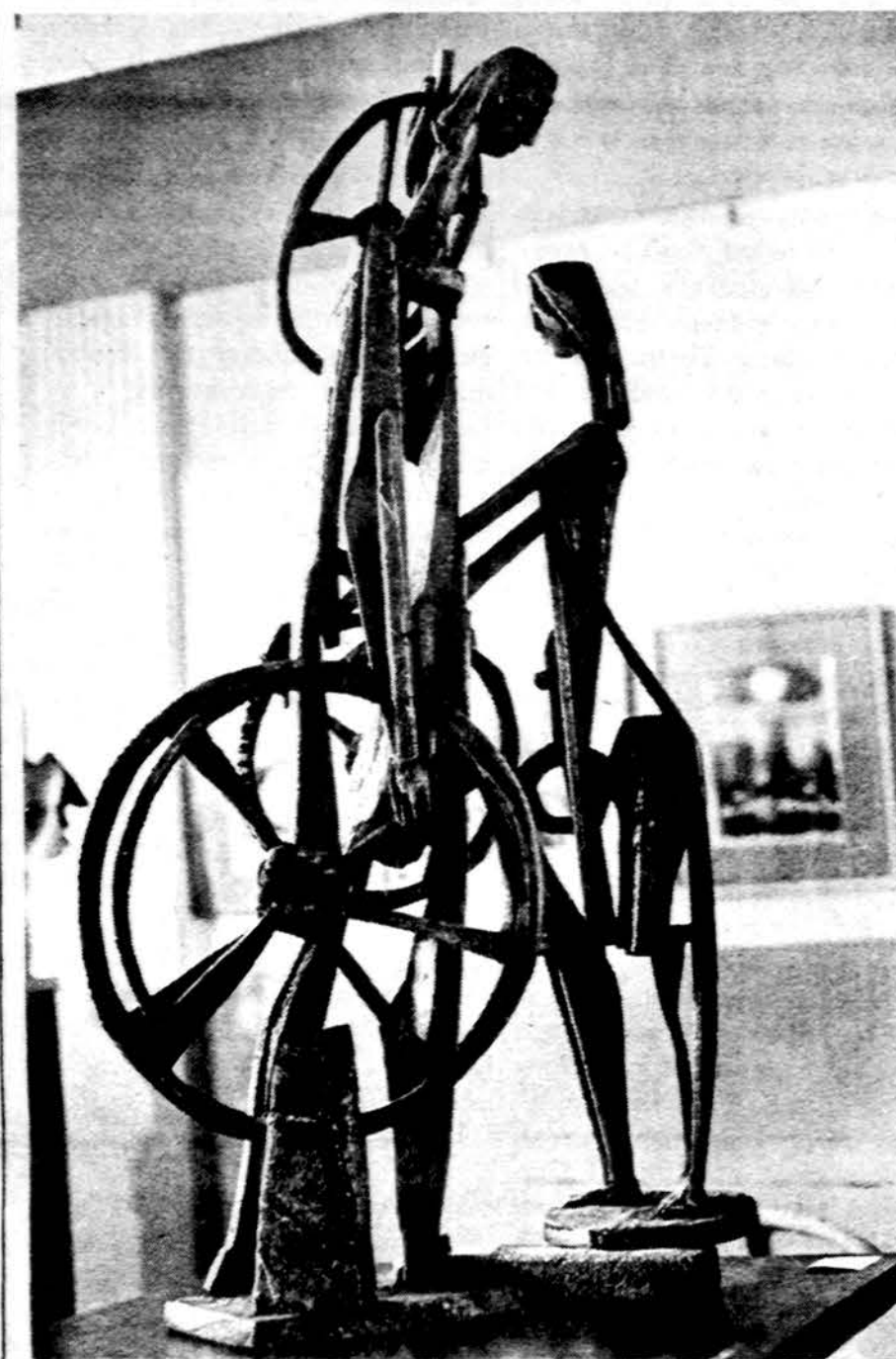
Bet net jeigu pradėtume ir pojučių sugaunama apraška (fainomenon), greitai pastebėtume, kad, pavyzdžiui, "fenomenas" Platonui turi kitos prasmės, negu Heideggeriui: pirmajam jis yra priedanga bei apgaulė, antrajam — rodimasis ir švėjtėjimas (Sichzeigen, Scheinen). Retai tad vieno mąstytojo vykdoma kito mąstytojo kritika iš tikro patalko į šiojo silpną vietą. Paprastai ji tik parodo, kiek paskesnis mąsty-

ša i modernios operos sąvoka: muzika yra neatskiriama tos visumos dalis, atskirtai beveik meegzistuojanti... Bijau, ar nebūsiu skeptikų klaidingai suprasęs?.. Tad gerai, kad šį vakarą turime šia patį operos kompozitorių, galėsiantį duoti tikslesnį savo kūrybinio aptarimą.

Linkėdamas sėkmės Dariaus Lapinsko naujam operai, turiu tokį mažą post scriptum: kai mirė K. V. Banaitis, apgailestavau, kad mūsų visuomenė (tiesa, tuo metu neturtinga) nesugebėjo padėti vienam didžiųjų mūsų muzikos kūrėjų; gerai žinau, kad neįsinaudojome Vlado Jakubėno kūrybinio talento ir leidome jam paskęsti pilkoj kasdienybėje, dabar nuosirdžiai norėtusi, kad ateityje nepamestumėme kelio dėl daugybės takelių.

Tikrai nesuklysiu, sakydamas, kad Lapinsko "Amadear" yra taip pat tokia visumos opera. Čia panaudoti visi dainininkų balsų resursai, įvairios muzikinės, o ypač orkestrinės priemonės operos veikėjui bei veiksmo iliustracijai. Žodžiu, visas kompozitoriaus muzikinis arsenalas veikia su teatine visuma.

Bet kaip su muzika, paklausti? — Taigi čia atsakymas ir atsimu-

V. K. Jonynas. Indusirija (aluminis). Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke, Nuotr. V. Maželis

filosofavimą kaip svarstybas, į kurias jis savo kritiką esąs pakviestas.

I. Abejotini žodžiai

V. Trumpa, kaip anksčiau ir dr. K. Skrupskelis su dr. K. Girmiumi (plg. A. p. 70,80), pagiria autorius pastangą, "kaip galima dau-

giau filosofinių sąvokų (terminų) semtis iš lietuviško žodyno" (M. 173). Vis dėlto kai kurie "Filosofijos kilmės ir prasmės" žodžiai jam esą abejotini. Visų pirma V. Trumpa nenorėtų sutikti, kad vokiškasis žodis Holzweg galėtų būti nusakytas lietuviškuoju šuntakiu, šunkeliu ar klysteliu. Giliau betgi įsižiūrėjus, aiškiai regėti, kad šuntakis ar šunkelis visiškai atitinka Holzweg prasmę. Mes, lietuviai, daug ką, kas netikra bei apgauli, nusakome sudurtiniu žodžiu, kurio pirmasis sandas yra šuo: šunadvokatis (netikras advokatas), šunbajoris (nusi-gyvenęs bajoras), šunbaravykis (netikras baravykas, gal net nuodingas), šundaktaris (apgaulingas gydytojas), šungrybis (nevalgomas grybas), šunponis (nevykęs ponelis), šunramunė (netikra, nekeplanti ramunė) ir t.t. Lietuvoje var-tojome jau ir naujadarą šunmenis vietoje vokiškojo Kitsch. Nūn, vokiškasis Holzweg kaip tik ir yra tok-sai netikras bei apgaulus kelias, kuris prasideda tartum aiškiai, o baigiasi nežymiai kažkur girios tanku-myne. Taip jį supranta Heideggeris, taip jis vartojamas ir šnekamojoje vokiečių kalboje: "Auf dem Holzweg sein" yra tas pat, kas ir "auf falschem Wege sein, sich irren", vadinasi, klysti (H. Paul, Deutsches Woerterbuch, Halle / S. 1936, p. 262). O kad Holzweg pirmąkart prasmę yra malkakirčių išmintas ar išvažinėtas keliukas, tai jam nė kiek nekludo turėti ir klystkelio prasmę, nes kas anuo keliuku eiti kaip tikru keliu, pasiklausyti, nieko nepriėjęs, kadangi jis niekur nė neveda. M. Heideggeris analitptol ne-sako, kad "malkautojai labai gerai žino, kur toks kelias veda" (V.

Trumpa, M. p. 175). Heideggeris tik pastebi: "Malkakirčiai ir eigučiai žino šiuos kelius — Holzmacher und Waldhueter kennen die Wege" (Holzwege, Frankfurt / M. 1950, p. 3). Šie keliai, pasak Heideggerio, "dažniausiai esti užžėlę ir staiga baigiasi neišsėtinamybe (im Unbegangenen)" (t.p.). Pastaroju posakiu, man atrodo, Heideggeris ir apibūdino — sąmoningai ar nesąmoningai — savą filosofinį kelią. Ar jo knygos pavadinimas "Holzwege" nėra kartais nuoroda į šį kelią? Kas juo eis, nieko neprieis, nebent skintusi šio kelio tęsinį per jį sulaikusių minties tankynę, vadinas, klystkelį paverstų aiškiu keliu.

Kodėl žodis būsmas V. Trumpai "visiškai gremėždiškai skamba" (M. p. 173)? Kalbiskai jis taisyklingas, o skamba — bent mano ausiai — net maloniau, negu bėgsmas, kel-smas, šauksmas, trenksmas, verks-mas, kuriuose prie balsių "gs" ar "ks" sanbėga slopina skambesį. Tokios sanbėgos būsmas neturi. Pras-miškai gi tik būsmas yra tapsmo priešingybė, ne būtis, kaip norėtų teikti V. Trumpa (t.p.), nes taps-mas taip pat yra ir būna: tapsmas yra būtybės būseną kaip ir būsmas, tik priešinga prasme. Lietuvių kal-bos vediniai, turį priesagą "-smas", reiškia nebe gryną vyksmą, pvz. bė-gimas, gaudimas, šaukimas, verkimas, o daugiau konkretesnę veiksmą ar net veiksminę padėtį, pvz. per-versmas. Žodį būsmas esu vartojęs jau "Kultūros filosofijos įvade" (Kaunas 1936, p. 95-99), ir nė vienas kalbininkas nėra jo papėkęs. Net nė St. Šalkauskis, kuris skaitė šios knygos rankraštį. Būsmas lie-tuviui yra savaime suprantamas žo-dis, todėl D. Vasiliauskienei jis ir "pasirodė kaip žinotas jau vaikystė-jė, tik niekad nevartotas" (D. p. 3).

Katras žodis geresnis: ištarinė ar ištara? Savo knygoje vartoju ištarą. V. Trumpa pataria: "Gal geriau vartoti ištarinę" (M. p. 173). "Da-bartinės lietuvių kalbos žodynas" (Vilnius 1972) teikia abu žodžius ta pačia dvejopa prasme: tarimo ir sprendimo (plg. p. 255). Vis dėlto man atrodo, kad teisingis sprendimo atžvilgis jau tiek yra ištarinėje įsi-tvirtinęs, jog grynai tarimui nusa-kyti šis žodis nebetinga. Tuo tarpu ištarinė visiškai atitinka ištaros vartojimą, ypač teisinio, negirdėti. Ja nusakome tik tai, kas ištarė, kaip ir kitais šios rūšies ve-diniais: kas išdege, yra išdaga; kas išdrožta, yra išdroža; kas išduota, yra išduoba; kas iškirpta, yra iškar-pa; kas išnerta, yra išnara; kas iš-vesta, yra išvada ir t.t. Todėl vargu ar būtų galima vietoje ištaros varto-ti ištarinę ten, kur kalbama ne apie gamtos balsų pergyvenimo ištarą". Pakeitę čia ištarą ištarine, aptem-dintume sakinio prasmę. Todėl, mano nuomone, ištarinė reiktų pa-likti teisinei kalbai, o filosofijoje vartoti ištarą, ypač nagrinėjant kal-bą, kadangi žodis visad yra ištara, bet retai kada ištarinė. Gal tik logi-koje ištarinė galėtų pavaduoti spresmą.

Ką reiškia žodis kūryba? Šį klausimą keliu todėl, kad jo prasmės svyravimas yra pažadinęs didelį ne-susipratimą. V. Trumpa klausia, "kaip toji būtis tuo pačiu metu yra ir Dievo kūryba... ir pats Dievas" (M. p. 179). Šį gi klausimą jis grin-džia mano sakiniu: "Tarp būties ir Dievo kūrybos... esama visiškos ta-patybės" (knygos p. 249). Ką tad šiame sakinyje reiškia kūryba? Nes-nuo to priklauso V. Trumpos klau-

Edvins Staumantis (atvėis). "Colossus" pagal Goya (monotipas). Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke, Nuotr. V. Maželis

(Nukeista 2 psl.)

Filosofija kaip svarstybos

(Atkelta iš I psl.)

simo pagrįstumas. — „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ teikia kūrį dvejopa prasme: „1. kuriama, darbas, kūrimas“, pvz. palankios sąlygos kūrybai, ir „2. kas sukurtas“, pvz. Donelaičio kūryba (p. 346). Trumpai sakant, kūryba reiškia ir veikimą, ir padarą. Kada kūrą šio žodžio prasmė turima galvoje, parodo kontekstas. Savo knygoje kalbu apie būti kaip veikmę (plg. p. 244-250), pastebėjimas, kad ši būties veikmė yra ne kas kita, kaip kūrimas: „Būčiai veikti reiškia kurti. Būties jėga yra jos kūrybiškumas... Būtis yra kūrėjas apskritai, ir būtybė yra kūrinyje apskritai“ (P. 256). Kitaip nusakyti, būtis niekad negali būti padaras, o tikai veikimas. Todėl ir žodis kūryba, siejamas su būtimi (ne su būtybe!), tegali turėti kuriamojo veiksmo arba kūrimo prasmę. Minėtame mano sakinyje, kuriame V. Trumpa įžūri prieštaravimą („tarp būties ir Dievo kūrybos... esama visiškos tapatybės“), žodis kūryba tegali būti supras tas tik veikimo, o ne padaro prasmę: tarp būties kūrimo ir Dievo kūrimo esama visiškos tapatybės. Visas kontekstas į šią prasmę veda ir ją skaido. Tuo tarpu V. Trumpos klauzime, „kaip toji pati būtis tuo pačiu metu yra ir Dievo kūryba... ir pats Dievas“, žodis kūryba yra suprantamas padaro prasme. Tokiu atveju, be abejo, būtis negali būti ir Dievas, ir jo padaras. Tačiau kūrybos kaip padaro prasmė iš mano konteksto neplaukia. Nereikia įsistebėti, esą kūryba reiškia vien padarą. Ne, ji reiškia ir kuriamąjį veiksmą.

Žodžių prasmės atšvaitas atsako ir į tolimesnį V. Trumpos klauzimą, ar filosofinių sąvokų kaitumas bei tįsamas „nėra bandymas į filosofinę kalbą įvesti anarchiją“ (M, p. 174). Kalbėdama įprastine (norma) kalba, filosofija niekad nėra savo žodžių anarchinė; ji yra tik atvira prasmės įvairybei, kaip ir pati kalba: beveik nėra žodžio, kuris nebūtų įvairiaprasmis. Tačiau ši kalbinė prasmės gausa jokios kalbos nepaverčia anarchine. Kodėl jos naudojimas filosofijoje gręstų šiai maištimui? Mėginti filosofinį žodį padaryti vienaprasmių reikštų paversti filosofiją arba gamtamokslu, nes tik gamtamokslyje žodis yra viena reikšmė; arba dogma, nes tik dogmoje žodžio prasmė įpareigoja tikintįsios priimti ją taip, kaip teikia dogmos skelbėjas. Kiekvienai betgi atveju tai reikštų filosofijos mirtį. Ir ne tik filosofijos. Tai reikštų mirtį, sakysime, ir istorijos, nes jau pats jos vardas yra daugiaprasmiš. Istorija reiškia ir praeities mokslą, ir pačią praeitį, ir laiko vyksmą, ir atskirą įvykį bei atsitikimą, ir vertę ar nevertę („pasaulio istorija yra pasaulio teismas“), ir turi net daugiau prasmės atšvaitų, pvz. atgyvena, kur dar tebėra dabartyje (plg. M. Heidegger, Sein u. Zeit, p. 378-82). Kaip tad būtų galima žodį istoriją padaryti vienareikšmiu, nesunaikinant visos ano prasmės ploto, kuriame jis pats ir jo žymėjimo objektai buvę? Ilgesys rasti tokią kalbą, kuri vienprasmė išsakytų žmogiškąją tiesą, yra iš tikro „prarastojo rojaus“ ilgesys. Be to, argi žmogiškąjį tiesą yra ir gali būti vienalytė, kad leistųsi nusakoma visur tolygiai?

2. Citatų prasmė

V. Trumpa prikiša autoriui, esą šis „cituoja tiek daug visokių kartais antraščių ir trečiaščių (ypač vokiečių) filosofinių veikalų, kad kartais labai sunku susigaudyti, kur jis kalba pats savo vardu, o kur jis tik kartuoja kieno kito pasakytą nuomonę“ (M, p. 173). Šiam priekaištui pritaria ir D. Vasiliauskienė, laikydama jį pagrįstu (plg. D, p. 3). — Kodėl tad ašen šitaip elgiuos?

Būdamas, kaip V. Trumpa pastebi, „labai raštingas žmogus“ (M, p. 171), esu turėjęs savo gyvenime nemažą ginčų įvairių įvairiausių klausimais, pradedant socialiniu ka-

talikų teisingumu (1936) ir baigiant kunigystės sampratą (1975). Ir štai, šių ginčų metu esu patyręs, kaip yra labai nemalonu, pikta ir net koku, kai kitas tavo mintį iškreipia, atpasakodamas ją savais žodžiais, o paskui ją peikia, iš tikrųjų peikdamas ne pačią mintį, bet savo paties pasigaminatą iškreipimą. Atitiesinėti šias iškreipas dažniausiai reikštų pereiti į formalinį ginčą, nutolstant nuo turinio ir tampant nuobodžiu. Tokiu nuoboduliu, pavyzdžiui, baigėsi savo metu St. Šalkauskio ginčas su Vl. Juodeika. Atitiesinėti šias iškreipas dažniausiai reikštų pereiti į formalinį ginčą, nutolstant nuo turinio ir tampant nuobodžiu. Tokiu nuoboduliu, pavyzdžiui, baigėsi savo metu St. Šalkauskio ginčas su Vl. Juodeika. Atitiesinėti šias iškreipas dažniausiai reikštų pereiti į formalinį ginčą, nutolstant nuo turinio ir tampant nuobodžiu. Tokiu nuoboduliu, pavyzdžiui, baigėsi savo metu St. Šalkauskio ginčas su Vl. Juodeika.

Todėl esu davęs sau žodį, kad kitą mintis perteiksiu, kiek įmanoma, paties citatomis. Štai kodėl visuose mano raštuose citatų esama iš tikro daug. Tačiau esu patyrėjęs pamokytas ir įtikintas, kad kitą šiuo būdu yra laiduojama kito minties tapatybė, ypač filosofijoje, kurioje žodis iš tikro nėra viena reikšmė ir todėl lengvai įgyja netą prasmę, kurią jam teikia pats autorius. Jei, sakysim, V. Trumpa Heideggerio paskaitą „Was ist das — die Philosophie?“, skaitytą 1955 m. filosofijos svarstybose Cerisy-la Salle (Normandijoje), būtų ne aptasakojęs, o žodžiai pacitavęs, nebūtų galėjęs teigti, esą Heideggeris „sąkėsi duosias vieną atsakymą, tuoj pat tą žodį „vieną“ pabraukdamas ir tuo prileidamas, kad gali būti daugiau tokių atsakymų“ (M, p. 175). Nes Heideggeris ten kalba anaipol ne apie atsakymą, o apie kelią „klausimui tiksliau apibrėžti — die Frage genauer zu bestimmen“ (p. 7), net abejodamas, ar kelias, kurį jis mėgintų nurodyti, „iš tikro yra kelias. mums leidžias klausimą kelti ir atsakyti“ (Was ist das — die Philosophie?, Pfullingen 1960, p. 7-8). Skirtumas tarp „kelio į klausimą“ ir „atsakymo į klausimą“ yra akivaizdus. Citata čia būtų tikrai geriau tikusi, nei savi žodžiai.

Taip pat, jei būtų citavęs, V. Trumpa nebūtų parašęs, kad „Maceina pirmiausia bando ieškoti filosofijos esmės ne joje pačioje“ (M, p. 177), kadangi mano paties žodžiai skamba: „Filosofijos apibrėžtis yra jos pačios klausimas, sprendžiamas ne iš šalies, bet iš jos vidaus. Filosofija aptaria save pati iš savęs“ (knygos p. 8). Savi žodžiai kartais svetima mintį paverčia tiesiog jos priešingybe. Štai kodėl visados yra patikimiau kito mintį tarti jo paties žodžiais. Šiuo keliu aš ir stengiuosi eiti. Pagarba svetimai minčiai tuo kito keliu reikalauja, nors aš pats su ana mintimi ir nesutikčiau. Bet juo labiau su ja nesutinku, juo tiksliau privatau ją perteikti. Štai citatų gausos pagrindas, jų prasmė ir net jų būtinybė.

Tačiau mano knygoje esama nemaža ir kitos rūšies citatų. Tai kitų mintys, kurios manąsias čia patvir-

tina, čia paryškina, čia pratęsia bei papildo. Jų irgi gausu. Mat, žmogus ne tik buvuoja drauge su kitais, bet ir mąsto drauge su kitais. Niekas nemąsto tuščioje erdvėje, tarsi neturėtų santykio su tais, kurie irgi tais pačiais klausimais stelojosi ar sielojosi. Užtat V. Trumpa teisingai šen ten pastebi, kad „Maceina nėra vienas“ (M, p. 173, 177). Iš tikro, net bičiuliai filosofijoje būti vienas. Betgi mąstyti drauge su kitais ar net taip, kaip ir kiti, dar anaipol nereikšia šauktis „visokių autoritetų pagalbos“ (V. Trumpa, M, p. 178). Filosofijoje autoritetų iš viso nėra. Tai žinojo jau net ir scholastikai, vadindami autoritetą filosofijoje menkiausiu įrodymu — „auctoritas in philosophia argumentum minimum“ (Tomas Akvinietis). Nuosekliai tad ir mano cituojami autoriai nėra autoritetai, o tik pokalbininkai, kurių žodžiai dažniausiai man yra gražūs išeities taškas ar vaizdžias pavyzdys, paryškinas tą ar kitą teiginį.

Be abejo, galima būtų šių pokalbininkų vardus nutyliėti ir jų žodžių kabutėmis nezymėti. Taip ne vienas ir daro. Tačiau gindamas svetimos minties tapatybę, norėčiau ginti ir jos nuosavybę. Svetimų mintių galima prisivogti. Bet jų galima ir pasiskolinti. Pirmu atveju minties savininkas esti nutylinamas, antru — jis yra įsakmiai pamini-reikšmė ir todėl lengvai įgyja netą prasmę, kurią jam teikia pats autorius. Jei, sakysim, V. Trumpa Heideggerio paskaitą „Was ist das — die Philosophie?“, skaitytą 1955 m. filosofijos svarstybose Cerisy-la Salle (Normandijoje), būtų ne aptasakojęs, o žodžiai pacitavęs, nebūtų galėjęs teigti, esą Heideggeris „sąkėsi duosias vieną atsakymą, tuoj pat tą žodį „vieną“ pabraukdamas ir tuo prileidamas, kad gali būti daugiau tokių atsakymų“ (M, p. 175). Nes Heideggeris ten kalba anaipol ne apie atsakymą, o apie kelią „klausimui tiksliau apibrėžti — die Frage genauer zu bestimmen“ (p. 7), net abejodamas, ar kelias, kurį jis mėgintų nurodyti, „iš tikro yra kelias. mums leidžias klausimą kelti ir atsakyti“ (Was ist das — die Philosophie?, Pfullingen 1960, p. 7-8). Skirtumas tarp „kelio į klausimą“ ir „atsakymo į klausimą“ yra akivaizdus. Citata čia būtų tikrai geriau tikusi, nei savi žodžiai.

3. Pagerbtieji ir pamirštieji

Savo knygoje (plg. p. 63-66, 71-74) esu nemažą minėjęs P. Wustą (1884-1940), dėsiusį filosofiją tame pačiame Muensterio universitete, kuriame ir man teko dėstyti. Dr. K. Girniui atrodo, kad Wustui aiškiai kaip skiria per daug dėmesio (A, p. 74). Ši K. Girniaus užuominą V. Trumpos akys išauša į „priekaištą Maceinai... dėl per didelio pasitikėjimo P. Wusto autoritetu“ (M, p. 174, išnaša 4; čia irgi matyti, kaip savo žodžiai keičia svetimą mintį, kaip „dėmesys“ virsta „pasitikėjimu autoritetu“). — Kokios tad reikšmės iš tikro turi P. Wustas mano knygoje?

Skaitytojas gali greit pastebėti, kad savo knygoje P. Wusto metafizikos iš viso neminiu. Wustas yra gražiai aprašęs žmogiškojo būvio netikrąbę ir su ja susietą riziką savo veikalė „Ungewissheit und Wagnis“ (1936). Jo mintimis esu naudo-

Vytautas Ignas

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Jūrātė ir Kastytis (lino raizginys)

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke. Nuotr. V. Maželis

Nauji leidiniai

• AIDAI, 1979 m. balandžio mėn., Nr. 4. Mėnesinis kultūros žurnalas. Redaguoja dr. Juozas Girnius, 27 Juliette St., Boston, Mass. 02122. Leidžia lietuvių pranciškonai. Literatūros, apžvalgų ir techninės redakcijos Leonardas Andriekus, O. F. M., Kennebunkport, Maine 04046. Administruoja Benvenutas Ramanauskas, O. F. M., 361 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Žurnalo metinė prenumerata — 15 dol.

Pirmiausia duodamas juostelėn įkalbėtas žodis „Jonas Puzinas apie save ir apie kitus“; raštas parengtas Jurgio Jankaus. Poezijos puslapis — Prano Visvydo eilėraščiai. Ši kartą ypač pabrėžtume atsigriebsių grožinės literatūros recenzijų sritį: korpusinėj numerio dalyje atskiru straipsniu duodamas Rimvydo Šilbajorio „Pastabos apie Tomo Venclovo kūrį“ (prieš akis turint jo knygą „98 eilėraščių“); apžvalginuose puslapiuose Antanas Vailčiulaitis recenzuoja pomirintį Henriko Radausko rinkinį „Eilėraščiai“ ir Aug. Raginis (A. Vailčiulaitis) aptaria Vlado Šlaito „Nesuvėjos malonė“. Pradėtas spausdinti ir intriguojančiai įdomus Juozo Vaišnorio, MIC, jau dokumentiniai istoriniai raštas „Sv. Sosto atstovo Ratti vizitas Lietuvoje ir Latvijoje“. Įgudusi visokiems subtilumams Liudo Dovydeno plunksna mezga, atrodo, tokių paprastųjų, o labai giliai užgriebiantį dvejų žmonių vakaro pašnekesį. Apie diabetą, arba cukrinę ligą, rašo Juozas Vydas. Spausdinamas pokalbis su „Index on Censorship“ redaktoriumi ir PEN Klubu Kalinamųjų rašytojų komiteto pirmininku Michaelem Scammelliu. Minima Clevelando „Grandinėlis“ 25 metų sukaktis. Apie aktorius Jono Ke-

lečiaus spektaklį ir aplamai apie mūsų teatrinę situaciją rašo Antanas Gustaitis. Algirdas Budreckis pateikia lietuviškosios išeivijos iškarpa „Pirmieji lietuviai pranciškonai. Literatūros, apžvalgų ir techninės redakcijos Leonardas Andriekus, O. F. M., Kennebunkport, Maine 04046. Administruoja Benvenutas Ramanauskas, O. F. M., 361 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. Žurnalo metinė prenumerata — 15 dol.

• I LAISVĖ, 1979 m. balandžio mėn., Nr. 75 (112). Politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai. Redaguoja Juozas Kojelis, 747 — 23rd Str., Santa Monica, CA 90402. Administruoja Jonas Prakapas, 14 Thelma Drive, Bakersfield, CA 93305. Žurnalo metinė prenumerata Australijoje, JAV ir Kanadoje — 7 dol., kitur — 6 dol.

Siame numeryje: Aleksandras Štromas „Asmeninė atskaitomybė ir totalitarinė visuomenė“; Antanas Mesteikis „Taisyklės ir išimtys“ (Rysiai su Lietuvos lietuvių problema sprendžiant); Antanas Saulaitis, SJ „Lietuviškos veiklos perspektivos“; Diskusijos dėl Tomo Venclovo paskaitos, atspausdintos „I Laisvę“ 1978 m. gruodžio mėn. numeryje; Kova dėl laisvės visus įpareigoja (Los Angeles įvykusių politinių svarstybių išvados); dr. Jonas Grinins „Per daug lietuvių jaunimo organizacijų?"; Zenonas Prūsas „Pastabos dėl LFB credo“. Daugiau apžvalginuose puslapiuose rašoma apie Vilko sunkumus (P. Algis Rautilaitis), apie Vytauto Vardžio knygą „The Catholic Church, Dissent and Nationality in Soviet Lithuania“ ir kt.

ma tik mąstymo pabaigoje. Taip pat gal todėl, kad, mėgdindamas mąstyti fenomenologiškai, Sartre sklaido daugybę pavyzdžių, kurių išvados nebūtų turėti būti tokios, kokias jis pats daro, pvz. sąmonės absoliutumas (ji gali būti tik atvira). Užtat Sartre ontologijos ne nepergyvenu kaip atsakymo į Heideggerio vykdytą žmogiškojo būvio sklaidą (die Analytik des Daseins). Nedrįsčiau nė teigti, kad Sartre keltų aiškint „Heideggerio klaidas“ (D. Vasiliauskienė, t.p.): Heideggeris klaidų nedaro; jis tik neina savo mąstymo keliu ligi galo. Šiuo atžvilgiu aš ir Sartre iš tikro nesikreipi.

Kitoks yra mano santykis su J. P. Sartre antropologija. Čia mane įtaigauja trys jos idėjos: a. laisvės absoliutumas (aš pats tartčiau: jos pilnatvė), b. iš laisvės plaukianti žmogiškojo būvio (existence) pirmenybė ryšium su esme (essence), c. kito Aš kaip mano priešininko sklaidą. Tai trys įžvalgos, kuriomis, mano galva, Sartre labai giliai įsisukvėbė į žmogaus padėtį pasaulyje. Visomis šiomis idėjomis esu pasinaudojęs atitinkamose vietose: pilnatvės laisvės idėja, kalbėdamas apie „Tikėjimą ir laisvę“ (plg. „Draugas 1974, nr. 145 ir 151; plačiau tai bus išvystyta „Religijos filosofijos“ II-joje dalyje); egzistencijos pirmenybė, kalbėdamas apie žmogų kaip savęs paties apmatą (plg. Filosofijos kilmę ir prasmę, p. 270-71); kito Aš kaip mano priešininko samprata, kalbėdamas apie skirtumą tarp Aš ir Tu ryšium su Dievo pergyvenimu (plg. „Religijos filosofija“ I p. 159-161; 162-165), kur kaip tik ir cituoju Sartre „L'Être et le néant“, būtent, šio veikalo (sakoma geriausiai) skyrių „Zvilgis“. Tad vargu ar būtų teisu teigti, esą „Maceina visai nesikreipia į Jean-Paul Sartre“ (D. Vasiliauskienė).

J. P. Sartre nesu praziūrėjęs; nei jo svarbiausio veikalo, nei mažesniųjų. Įsisavindamas minėtas jo tris idėjas aš tik bandau parodyti, kad jos neplaukia iš Dievo nebuvimo, kaip to nori Sartre. Priešingai, man atrodo, kad tiek laisvės pilnatvė, tiek egzistencijos pirmenybė, tiek kitas Aš kaip mano priešininkas ne tik galima suderinti su Dievo būvimu, bet tiesiog iš žmogaus kaip Viešpaties kūrinio plaukia ir Dievo būvimui reikalauja. Tai esu mėginęs atitinkamose vietose parodyti bei pagrįsti. Čia visa tai tik priminti, kad pasiaiškinti, jog į Sartre kreipiuosi ir tai visiškai vaisingai. O kad ne kiekvienoje knygoje ji cituoju, tai tik todėl, kad ir jis, kaip kiekvienas kitas, nėra man autoritetas, o tik svarstybių dalyvis: kur jis turi ko pasakyti, ten ir leidžiui jį prabilti.

Tuo mano „pakvietimas“ į svarstybas ir baigiasi. Save patį interpretuoti nenoriu. Todėl palieku kritikams spręsti, ar mano knygoje Dievas „mažai skiriasi nuo ateisto Sartre sąmonės kaip absoliuto“ (D. Vasiliauskienė, t.p.) ir ar „Diego ir būties sutapatinimas yra pas, Maceina apriorinis“ (D. Vasiliauskienė, D, p. 4). Ką aš pats norėčiau, išgristi, būtų kritikų balsas: ar šis tikro filosofija yra interpretacija? Nuo šio klausimo priklauso visas mano mąstymo kelias čia svarstomoje knygoje.

Endel Koks (estas)

Iš pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorke

Mikaso motyvai (litografija)

Nuotr. V. Maželis

PABALTIEČIŲ GRAFIKOS IR SKULPTŪROS PARODA NEW YORKE

ALINA STAKNIENĖ

Aprašydamas Vytauto Igno parodą Detrote, šio literatūros priedo korespondentas neseniai išreikšė skundą, kuris galioja ir daugeliui kitų meno parodų. Ne viena žiūrovų apima nykus ir liūdnas jausmas, kai vos viena savaitgalį užtrukusioje parodoje, tik prieš dieną kitą išskubinti darbai tuoj vėl „išdraskomi“. Nė lemto tos mūsų sąlygos neleidžia kelti savitęm parodų ir neduoda ilgiau pasidžiaugti rūpestingai vienon vieton sukurta kūryba, sugabenta kartais ir iš tolimųjų vietovių.

Panašus jausmas kilo ir baigiantis Pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodai New Yorque, kuri vyko Estų namuose Manhattan, balandžio 27—29 dienomis. Šie Estų namai, tai trijų aukštų pastatas pačiam didmiesčio centre, vienoj iš pagrindinių jo gatvių (keli blokai nuo Empire State Bldg.). Juose sutelpta ir estiško laikraščio redakcija ir valgykla ir įvairių estiškių organizacijų būstinės. Pagrindinė salė ilga, su labai aukštom baltom sienom. Joje paprastai vyksta įvairūs susirinkimai, choro, tautinių šokių repetitijos, įvairūs parengimai, kaip ir mūsų panašiose salėse.

Minėtą savaitgalį nuogos šios salės sienos pasipuošė imponuojančiais trijų tautų grafikos darbais, o išilgai sienų ir salės centre buvo išstatyta įvairios technikos skulptūrų, alabastro, lieto aluminio, mišrios technikos darbu. Keliam dienom salė virto puikia galerija, kurioje vyraavo tikrai šventiška nuotaika. Buvo sutelkta apie 70 įvairių darbų.

Vytauto Igno šeši lino ir medžio raiziniai — „Pavasaris“, „Jūrė ir Kastytis“, „Madona“ ir kiti užėmė didelį atskiros sienos plotą. Mums lietuviams tokie savi, pažįstami, artimi, jie visus domino savo šviežumu ir originalumu, liaudies meno motyvų ir elementarūs gamtos galvalo ritualistiniu panaudojimu. Akį svaiginančių detalių gausumą ir ritmingą kompoziciją. Kai kurie žiūrovai ilgai stovėjo ir žiūrėjo, dažnai bel sugrįždami dar pamąstę, kaip šie nepakartojamai linijai ir formų lobynui.

Romio Viesulo kūrybai skirta kita didelė sienos dalis talpino šešias jo spalvotas litografijas (kai kurias New Yorque lietuviams pažįstamas iš ankstesnių parodų — „Vėjas“, „Che“, „Cuachtemoc“ ir kt.) — ir vieną baltą reliefinę nuospaudą „Likė“. Šiuose darbuose, pilnuose dramatinės įtampos, labai kondensuoti, tampa, išreikšti šiuolaikinio amžiaus tragika, drumsta dvasinė būseną. Jie atlikti itin kruopščia technika, kūrybiškai išieškotom, naujoviskom meno priemonėm.

Vytauto K Jonyno grafikai skirtam priekiniam salės plokštė buvo išskirti penki jo medžio raiziniai — „Europa“, „Penktoji Ave“, „Šventas Antanas“ ir kiti. Goethės „Jaunojo Verterio kančios“ knygos iliustracijos buvo įdėtos vienam dideliame darbe, lietuviui žiūrovui šie darbai neįsivaizduojamai įstrigę atmintin kaip klasikiniai lietuviškos grafikos kūrinių.

Juose susilieja tobula technika ir polėkis, nepaprasta precizija ir poetiškas grakštumas, konkretumas ir lakus formų ekspresyvumas.

Salės centrą dominavo V. K. Jonyno didelės lieto aluminio skulptūros — „Industrija“ ir „Motina“. Pirmoji savo šaltom kompleksiskom formom vaizdavo suiraižytą, mechanizotą technologinę civilizaciją, antroji — išliekanti, šilta, pirmąpradi žmogišką elementą. Kitoj vietoj

stovėjo nedidukas lieto aluminio modelis — Jonyno 25 pėdų aukščio skulptūros Brooklyn College plazoje. Ši skulptūra buvo pastatyta prieš 7—8 metus ir vaizduoja knygos raidą metų tėkmėje, „iš grūdų į vaisių“.

Vidos Krištolaitės ir Elenos Urbaitės metalo raiziniai puošė parodos įėjimo sieną. Jos abi daugiausia pažįstamos kaip tapytojos, užtai buvo įdomu susipažinti su jų grafika. Urbaitė savo nedidelio formato darbe „Asta“, iš dviejų skirtingų stebėjamų taškų vaizduoja didingą masivią figūrą kompaktiskam ovale. Čia ji, kaip ir savo tapyboje, sprendžia daugiaplanės erdvės ir jojo talpinamų formų problemą. Ir šis darbas ir abu Vidos Krištolaitės metalo raiziniai lietuviškose New Yorque parodose dar nematyti. Krištolaitės „Herolajus liekanos“ buvo išstatytos Pratt Graphic Center rinktinėj parodoj 1975 m. Šis darbas tęsia jos tapyboj taip ryškia mirties tematikos liniją: tai vyro palaikai tamsiam sarkofage. „Jo gėlės“ irgi šaltai liūdnos, lyg ne gėlės, o minkštos plastiškos formos, išnirusios iš juodos erdvės, kaip spalvingi burbulai iš pasamonės gėlių. Jos yra dvasinės būsenos ekspresija.

Šioj parodoj buvo žadėjusi dalyvauti ir Elena Kepalaitė, kuri su pabaltiečiais menininkais New Yorque bendradarbiauja ir prie įvairių bendrų parodų yra daug prisidėjusi. Bet dėl susidėjusių aplinkybių negalėjo ši karta dalyvauti.

Estų grafika reprezentavo 17 darbu, o skulptūrų buvo keturios. I aki krito Eduard Ruega spalvoti lino raiziniai. Retas estų grafikas naudoja spalvą. Ruega, būdamas taip pat ir tapytojas, spalvotą grafiką kuria nuotaiką. „Naktis kalnuose“ line nordinės kakties tylą ir didingumą jis išreiškia šaltų spalvų dėmėmis: mėlyna, juoda, balta, su pilkais tonais. Tos tautinės spalvos nostalgiskai primena Estiją.

Flamenco nuotaikos line „Muzika“, ispaniskai-žigoniskais judrumas išreikštas gyvomis, karštom spalvom. Trečiam jo darbe, „Kompozicija“, balansuojamos kontrastiškų žalsvų, rausvų spalvų formos. Šiame ritmiškai harmoningam abstrakte sugestiujamame trapi dvasinė pusiausvyrą.

Kito estų grafiko Endel Kōks meksikietiškos inspiracijos darbai išreikšti ne nuotaika, o paslėptos minties, enigmom, intelektualini krūvi. Jo litografijos „Praetis laikai“ ir „Cuatlicue“ intriguoja savo siurrealistiniu stilium ir meksikietiškos simbolikos jėga. Pirmam darbe už išdidaus indėno veido profilio, lyg jo atminty, sukrata, smulkiai detalizuotais raiziniiais, visa Meksikos praeities kultūros didybė ir jos istorija. Antroji litografija, už šių laikų žmogaus (suvargusio veido skausmingom akim) matosi baltai, slėpininga deivės statula. turtum gimdanti naują žmogų.

Endel Kōks pabaltiečiams daugiau pažįstamas iš aliejinės tapybos darbu. Pirmojo pabaltiečių meno parodoj Kultūros židiny, New Yorque, 1977 metų rudenį, jis buvo išstatęs tris spalvingus abstraktus. O AABS VI-oj konferencijoj Toronte pirmą pavasarį pabaltiečių parodoj už savo aliejų laimėjo pirmą premiją (Ten lietuvių menininkų labai mažai dalyvavo).

Jauna estė grafikė Epp Ojamaa aktyviai reikiiasi pabaltiečių menininkų veikloj. Šioj parodoj ji išstatė du abstraktus. Tai dinamiškos pilni serigrafai, kurie sugestiujuoja vitališkas formas ir audringas gamtos jėgas.

Latvių kamps pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodoje, New Yorque. Matyt Minka Klavins — skulptūros ir Vigeo Saulė — grafika. Nuotr. V. Maželio

Skulptorė Adele U. Augustas, išstatė du darbus. Vienas jų — tai šiltų, jaukių formų, klasikinio paprastumo alebstras „Prieglobstys“. Panašaus jos darbo fotografija puošė 1978 m. pirmo „Aidu“ numerio viršelį po pirmosios pabaltiečių meno parodos New Yorque. Karl Pehme, kitas estų skulptorius, išstatė didelį realistinį darbą „Akrobatai“ ir mažą modelį — „Columbus“ — Yonkers miesto aikštės projektui.

Latvių skulptorės Minka Klavins du alebastro darbai buvo giminingi minėtoms estų skulptorės tos pačios technikos darbams. Pati medžiaga turbūt prašosi šiltų, jaukiaus paprastumo formų. Be to, abi skulptorės, matyt, priklauso tai pačiai meno srovei.

Latvių grafiko, tiek savo koncepcijos lakumu, tiek technikos grąžnumu imponavo Edno Strautmanio gaivalingas spalvotas monotipas „Colossus“ pagal Goya. Jauno foto — realisto Vilnis Strazdins serigrafai buvo pilni šviesaus lyrumo. Jo medžiai dvelkė tyra, nesuteršta gamtos ramybe, gal kiek per statiška ir per švelnia. Voldemars Avenis, vienas iš gan retų latvių abstraktistų, pasirodė su dviem spalvotais monotipais. (Jo aliejus, semi-abstraktas „Dury“ taip pat puošė minėto „Aidu“ numerio ketvirtą viršelį puslapi).

Latvė skulptorė Anna Annus Hagen išskabino du intaglio darbus ant metalo plokštė ir išstatė didelio formato abstrakti skulptūrą, mišrios technikos. Šis darbas (žadinantis vaizduotę, mįslingas), atrodo kaip koks tarpdvinis komunikacijai naudojamas objektas, arba gal tos komunikacijos trukdymo aparatas.

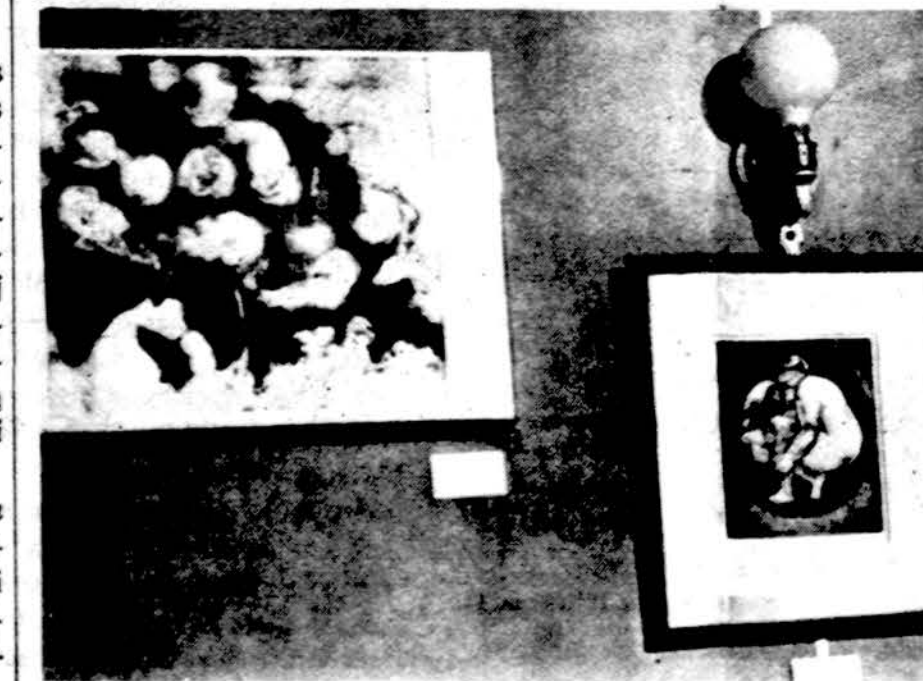
Kaip ten bebūtų su erdvine komunikacija, bet broliška komunikacija tarp pabaltiečių šioj parodoj buvo sklaidi. Visuomenės

susidomėjimas meno darbais buvo nemažas. Per tris dienas parodą aplankė beveik 350 žmonių. Mažiausiai lankytojų vis tik buvo lietuvių. Pabaltiečių kultūrinio bendradarbiavimo idėja, atrodė, daugiau yra prigijusi pas lietuvius ir estus, negu pas mus. O gal niujorkiečiai lietuvių tingi ir New Yorque miestą nuvažiuoti? Čia pat netoli nuosavų namelių yra savasis Kultūros židiny, kur nuolat kas nors vyksta, to užtenka, tai ten ir tevažiuojam!..

O vis dėlto atejo jaunimo (tokie kurie nuolat lanko kultūrinius parengimus). Jiems galbūt ir pabaltiečių kultūrinio bendradarbiavimo idėja artimesnė, negu vyresniesiems, o, be to, jie ir judresni.

Šeštadienio vakarą parodos salėj įvyko jaunų talentų vakaras, kuriame jaunas aktorius estas Jan Kuuse paskaitė naujos (ir naujai išverstos) estų beletristikos. Jaunas lietuvių poetas Vytautas Bakaitis, kuris pernai Pabaltiečių poezijos popietėj skaitė savo versutų Jono Meko eilių, šiame talentų vakare pasireiškė su keturiiais savo originaliais eilėrašiais, o taip pat skaitė savo verstos Albino Bernoto, Tomo Venclovos ir Vytauto Bložės kūrybos. Jis yra organizavęs poezijos popietes amerikiečiams poetams ir yra spausdinęs savo kūrybos anglų kalba.

Latviai pasirodė su poezija, dainom ir kanklių muzika. Jauna poetė Rita Rumpeters, žymios latvių poetės Baibos Bičolės ir dail. Ilmars Rumpeterių dukterė skaitė savo eilių (kurios aiškiai skiriasi nuo motinos kūrybos). Janis Balaitis dainavo savo sukurty dainų, pritardamas sau gitara, o jauna kanklininkė Silbija Padegs paskambino latvių liaudies dainų. Talentų vakarą nuotaikingai pravedė Nastutė Umbrazaite, kuri

Krištolaitės ir Urbaitės metalo raiziniai pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodoje, New Yorque. Nuotr. V. Maželio

Nematomiems veidams ir vardams be adreso

PRANAS DOM. GIRDZIUS

*Draugai ir bičiuliai
Mielosios šokio partnerės
Atrodo dar nepasibaigė vasara
O jūs kaip svečiai kaip atostogavę
Vieni lyg užsigavę lyg laukdami lyg prašomi
Išdyrinot neužmokėję nepalikę nė adreso
Lyg elgetos po švento Roko atlaidų*

*Nei žinojote nei numanėte kad reikės atsilyginti
Banknotais išėjusiais iš apyvartos
Kad šokiai ir žodžiai rimuoti
Bus išmadėję
Kad sūnūs ir dukros sakys:
„Kokie kvaili buvom mūs tėvai
Jei šoko Lambeth Walk“*

*Kad vita brevis žinojome
Iš Gaudeamus ir poterių senosios motinos
Rytas būdavo prie balanos
Bet kad išvykt atsisteisti negrįšim
A m ž i n q a t i l s i j U r b o n o n a b a š n i n k a s
Nė vienam nepasakė
A m ž i n q a t i l s i j*

*Kolegos ir komitūnai
Anie du apvalūs žodžiai prašau tikėti
Neapsakomai klasiški
Klasiškesni už Kvintą Horacijų Flaką
Kai jūs išvykt atsisteisti negrįšim
Novolio ir Schlēgelio sodnuose
Mėlynosios gėlės neradę
Tuos du žodžius užsistarnavot*

*Išvykote pilni tikėjimo
Kad sodnai vėl žydės
Kad lygumos žaliuos
Kad per Velykas prisikels
Kad eis apie bažnyčias
Jums eiti jau nebuvo laiko
Nei Credo kalbant gaišti p r i e t i e s ū
Kai gegužinėse šokom
Ar daug galvojome ką daro kojos*

*Draugai bičiuliai
Ir šokio partnerės vakarinėmis sulniomis
V i s k a s*

Karl Pehme (estas) ir pabaltiečių grafikos ir skulptūros parodos New Yorque. Nuotr. V. Maželio

*Ką išsinešam sako
Jei kam skolingi pagal aną didįjį klasiką
Liks neišgertos taurės
Ir likutis ružo nuo lūpų nenučiulpto*

*Nei Petro Teilhardo Dievas
Nei Friedricho Nietzschės puikūs Antikristas
Nesikiša*

yra daug pasireikšusi pabaltiečių bendroj veikloj.

Parodą ir talentų vakarą organizavo Pabaltiečių meno draugija „Baltia“, kuri įsisteigė New Yorque 1976 m. rudenį. Tai buvo jau šeštas renginys trumpame šios draugijos egzistavimo laikotarpy. Be minėtų pirmosios meno parodos Kultūros židiny 1977 m. rudenį ir poezijos popietės pernai pavasarį, kurioj dalyvavo žymūs pabaltiečių poetai, dar buvo surengta piešinių paroda, fotografijos paroda ir meno skaidrių vakaras. Ateity numatomas pabaltiečių dramom pristatymas (ryšium su antrojo dramom antologijos tomo „The Golden Steed“ pasirodymu), o vėliau koncertas ir vėl bendros dailės ir fotografijos parodos.

I bendrą šios meno draugijos veiklą įsijungia, ir kviečiami gausiau įsijungti, ne vien dailininkai, bet ir rašytojai, muzikai, fotografai, meno ir literatūros kritikai ir veiklūs meno rėmėjai su savo darbu ir idėjom. Entuziastų šiame bendram darbu turėtų atsirasti ir daugiau.

Nereikia aiškinti, kad bendri

Nauji leidiniai

● **PASAULIO LIETUVIS**, 1979 m., Nr. 3. Leidinys bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Redaktoriai: Romas Kasparas ir Romas Sakadolskis. Leidėjas: Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba. Administruoja Daina Kojelytė. Redakcijos ir administracijos adresas: 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — 6 dol.

Šio numerio temos ir užgriebtos sritys: Senasis Vilniaus universitetas (Linas Rimkus), Kultūros baruose (Miunchene ir Australijoje), Post Scriptum (R. Kasparas).

pabaltiečių kultūriniai renginiai yra visapusiškai naudingi. Susipažįstama su kūryba, suartėjama. Bendrom jėgom galima kai ko pasiekti.

Dailininkai jau ir anksčiau yra užmezgę kontaktų. Dail. V. K. Jonynas dirbo su latvių dail. Augustu Annus (skulptorės Anna Annus-Hagen tėvu) ir kitais pabaltiečiais dailininkais, organizuodamas bendrą meno parodą Baden Badene Vokietijoj 1948 m. O jis pats jau 1944 m. Rygoj turėjo savo grafikos parodą. Jo darbu turi Rygos ir Talino muziejai. Čia New Yorque jis irgi žinomas tarp pabaltiečių, daugiausia kaip Vatikano paviljono dekoratorius pasaulinėj parodoj 1964—65 m.

O dail. Romas Viesulas žinomas New Yorque kaip vienas iš dviejų pabaltiečių grafiku, dalyvavusių sukurtytinėj 20-toj nacionalinėj JAV grafikos parodoj Brooklyn muziejuj 1976 metais. Antroji buvo latvė Vija Celminš, gyvenanti Californijoj.

Linkėtina, kad užmegzti nauji kontaktai plėstųsi ir kad pabaltiečių bendradarbiavimas meno srity būtų ir klestėtų.

paro pastabos apie stipendijas ir premijas), Lietuvos Laisvės lygos deklaracija (pogrindžio krepinys į užsienio lietuvių), Kokia jaunimo politinė laikysena (Viktoro Nako samprotavimai), Politikos baruose (Pabaltiečių vakaras Kanados Parlamento rūmuose), JAV LB finansų apžvalga, Australijos Lietuvių dienos, PLB žinios, PLJS žinios, PLJK žinios, Pasaulio lietuvių, Lietuva, Mirusieji, Leidiniai, Laiškai, JAV Lietuvių fondas.

Leidinys yra ne tik pasaulinės lietuvių veiklos veidrodys, bet ir tos veiklos formuotojas pozityvia, bendruomenine kryptimi. Numeris gausiai iliustruotas, puikiai atspausdintas „Draugo“ spaustuvių, Chicagoj.

● **LAISKAI LIETUVIAMS**, 1979 m. gegužės mėn., Nr. 5. Lietuvių jėgų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaguoja Juozas Vaišnys, S. J. Administruoja A. Likanderienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 W. 56th St., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — 8 dol.

Kristina Parėšytė rašo Motinos dienos progą, Stasys Yla liečia istorinį Marijos garbinimą Lietuvoje, Aldona Kamanienė pateikia temą „Geras draugas — retas paukštis (konkurse premijuotas straipsnis)“, P. Daugintis aptaria pirmąją Jono Pauliaus II encikliką „Redemptor hominis“, Alfonsas Grauslys sustoja prie Asyžiaus ir Asyžiečio, A. Saulaitis, S. J. gvilvena veiksmingą atsakomybę tikinčiųjų žmonių bendruomenėje, V. Liulevičius kalba apie išeiviją ir Vilniaus universitetą, R. Šibajoris recenzuoja Vlodo Šlaito poezijos rinkinį „Nesuvėjo malonėje“.

